

Hanna Wolff

Jézus, a férfi

Jézus alakja mélypszichológiai szempontból

III. rész

Jézus, a nem-animózus férfi

Jézus az a „furcsa férfi”, aki *teljesen elválik történelmi háttérétől*. Totálisan elkülönült, legalábbis a lényegét tekintve. De Jézus nem is pusztán ellentéte környezetének. „Furcsasága” valami alapvetően egyedi dolog.

Az Újszövetség ezért gyakran számol be zavarról, amikor ezt a Jézust egyáltalán be akarják sorolni (a nagy próféták egyike? a várt messiás?); az egyes emberek és a csoportok sem rendelkeznek megfelelő kategóriákkal, hogy róla szerzett benyomásukat a szokott módon rögzíthessék. Ő „egészen más” volt. Az emberek újból és újból „csodálkoznak”, „elcsodálkoznak”, „álmélkodnak”, sőt „magukon kívül vannak” (pszichológiailag ez nagyon is érthető: valami ősjelenséggel találkoznak, s ezért egzisztenciális zavarba, egzisztenciális szorongásba esnek, elvesztik a talajt lábuk alól).

Miben áll ez az „egészen más”, hogyan lehetne néven nevezni? Bizonyára több vonatkozása van, és nem állítjuk, hogy az általunk megnevezett az egyetlen vonatkozás, vagy hogy minden mást magában foglal, de állítjuk, hogy a központi szempont Jézus személyének megértéséhez. **Jézus az első férfi, aki áttörte az antik világ férfiközpontúságát!** (Nem említhető vele egy lapon Plátón vagy Arisztotelész, de Buddha vagy Mohamed sem.) Jézus az első férfi, aki nem mutat semmiféle animozitást a női elemmel szemben.

Mit jelent az, hogy „animózus”? Minden olyan magatartást, amiről korábban a tudati patriarchátussal kapcsolatban szóltunk. A férfi belsőben az anima leszakítottágának kifelé egy összességében nőellenes beállítottság felel meg, a nőiség leértékelése csak-nőiséggé, minden

női érték lealacsonyítása a démonizálásig menően, a nő ellenségként kezelése, brutálisan vagy szublimált módon, mindegy. Azt a férfit, *aki nem integrálta ellentétes nemű lélek részét*, tudattalanul ez a lélek rész uralja, éppen ezért viselkedik úgy ténylegesen (minden hangsúlyozottan férfias álarc ellenére), mint egy *primitív nő, azaz szeszélyesen, érzékenykedően, idegesen, ingerülten, önkontroll nélkül, gyakran dühben és minden egyéb indulatban tombolva. Nélkülöz minden tárgyilagosságot a nővel szemben*, hiszen a nő lesz a saját kivetített árnyékának speciális hordozója, következképpen minden irritálja őt a nőben. Az ilyen férfi (elvben is excentrikus) gondolkodását semmilyen női érzelmi mozzanat nem termékenyíti meg, ezért az merőben intellektualisztikus, formális, életidegen, alapelvekhez görcsösen kötődő, ideológiák megszállottja. Ez a gondolkodás az életet formulává, az embereket számokká, a világot mechanizmussá változtatja; érzelmszegény (az „érzelem” meghatározása a következő utáni fejezetben, ld. „differenciált érzelem”), érzelmeiket megsértő, és ennek megfelelően vak az értékekre. Ez a férfi annál inkább ilyen, ha azt képzeli, hogy a nő megkérdőjelezi, kritizálja, vagy pláne uralja őt. Ekkor a pszichikailag frigid férfi – ahogy ma mondják – olyanává válik, amilyennek ábrázoltuk: „animózussá” válik.

Nos, Jézus szűkebb és tágabb környezete férfiközpontú és patriarchális irányultságú volt, animózus volt. Jézus nem az. Jézus a nagy kivétel, a fölcserélhetetlen kivétel – mondhatnánk: **Jézus spontán magától értetődőséggel érintkezik a nőkel**, harag vagy titkos neheztelés (*ressentiment*) nélkül, ellenkezőleg, partneri tárgyilagossággal. Ez a spontán magától értetődőség szöges

ellentéte az animozitásnak. (Nem utolsósorban ezen magatartása miatt üldözik, s ez végzetessé válik.)

Hogy Jézus milyen tárgyilagosan viselkedett a nőkkel, az különösen abból válik világossá, hogy *még tanítványi körébe is tartoztak nők*. És nem csupán a tágabb vagy lazább tanítványi körbe, hanem állandó kísérői közé is. (Magára valamint is adó rabbi ilyen nem tett volna.) Jézusnak e tekintetben is más volt az értékrendje. Lukács, aki különösen is utánajárt a „forrásoknak”, számos idevágó hírt ad (Lk 8,1-3; 23,49; 23,55 – vö. Mk 15,40-41). Hat nőtanítványt név szerint is ismerünk: Johanna, Kuza felesége; Zsuzsanna, akiről annyit tudunk csak, hogy Jézus meggyógyította; Mária, Kleofás felesége (az egyik „emmauszi” tanítványé – vö. Lk 24,22: „néhány közénk tartozó asszony...”); Mária, Jakab és József anyja; Szalome, a Zebedeus-fiak – Jakab és János – anyja és Mária Magdolna, akiből Jézus „hét ördögöt űzött ki”, és akit többnyire a „bűnös asszonnyal” azonosítanak. Ők hatan biztosan a vándorló körhöz tartoznak. – Ha aztán még „sok más nőről” is halunk, akik Jézust és tanítványait „vagyonukból támogatták” (Lk 8,3), akkor bizonyos, hogy még egy egész sor további, név szerint meg nem nevezett nő volt Jézus körül, ha nem kísérték is állandóan.

Ennélfogva alaposan felül kell vizsgálnunk Jézus tanítványi köréről alkotott elképzeléseinket. A bevett „Tizenkettő” nem más, mint stilizálás, egy vallástörténeti sémát követő szerkesztés (a legtöbb prófétának vagy vallásalapítónak, pl. Buddhának is tizenkét közelebbi tanítványa van). Az érdekes az, hogy férfiközpontú szerkesztésről van szó, a szokásos nőellenes tendenciának megfelelően; ez a tendencia természetesen egyáltalán nem korlátozódik a

Tizenkettővel kapcsolatos hagyományra, hanem az egész Újszövetségben megtalálható. A kutatás még messze nem vette eléggé figyelembe ezt az animózus tendenciát a forrásanyagban, és meghatározó szerepét a hagyomány megformálásában.

Hogy hagyománytörténetileg így jártak el, az éppen a **Tizenkettő** körének magatartásában válik teljesen világossá. A tizenkét férfitanítvány ténylegesen az *animózus férfi* elemet képviseli, Jézus jó példája ellenére. „Rendkívül elcsodálkoznak”, hogy Jézust nyilvános beszélgetésben találják egy asszonnyal. Bár kifejezetten ott áll, hogy nem merik kérdezni: „Miért beszélsz vele?”, de ez éppen azt jelenti, hogy elnyomják a kifogásoló kérdést (Jn 4,27). Máskor „bosszúsak lesznek” egy asszonyra, aki csak jót akar, és akit Jézus védelmébe vesz a tanítványokkal szemben (Mt 26,8). Más esetben szinte magunk előtt látjuk elutasító gesztusukat, amely azt fejezi ki: „El a nőekkel, és akkor nyugalom lesz!” Azt mondják:

„Tedd meg, amit akar, hogy ne legyen tovább a terhünkre” (Mt 15,23)! Nyilvánvalóan asszonyok hozzák Jézushoz a gyerekeiket, és a tanítványok „elutasítják”, „visszatartják” őket. Jézus ismét beavatkozik: „Nem, éppen hogy...” (Mk 10,13 skk). – Látjuk, hogy Jézusnak jellemző módon a legszűkebb tanítványi körben kell védekeznie a férfikollektívum férfiközpontúságával szemben, és meg is teszi. A hagyomány szerint kifejezetten és ismételtlen.

S mindez ősjézusi hagyományanyag! Ugyanis azt, amit ezekben az összefüggésekben Jézusról elmondanak, ábrázolnak, amit Jézus megkíván, illetve cselekszik, *semmilyen történelmi kontextusból nem lehet levezetni*, a legcsekélyebb mértékben sem. (Ez azt is jelenti: mind a szóbeli, mind az írásbeli áthagyományozók többet mondtak, mint amit megértettek.)

Ha egyszer számításba vettük a nők helyzetét illetően ezt a kritikus módszertani nézőpontot, akkor en-

nek váratlanul *messzire nyúló következményei vannak*. Három példára utalunk: a) Az evangéliumoknak a feltámadással kapcsolatos beszámoló asszonyokat sorolnak fel tanúként vagy hírközlőkként (bár a jellemző megjegyzésekkel: „mintha dajkamese, ostoba fecsegés lett volna” – Lk 24,11). Az 1Kor 15,1-8 feltámadási beszámolójában már nem kapnak szerepet a nők! (Nem perdöntő, hogy az 1Kor időben korábbi az evangéliumoknál, az számít egyebek között, mely körből származik a „régebbi” vagy „fiatalabb” beszámoló.) b) A házasságtörő nő szakaszának (Jn 8,1 skk) elnyomása, kalandos története önmagáért beszél. (Jézus eljárása, ahogyan az elvetett bűnös nőnek új emberi státust ad, igazi animáció...). c) Utalunk még arra az elbeszélésre, amely Jézusnak a szamaritanus asszonnyal való találkozásáról és beszélgetéséről számol be (Jn 4,4-29). Magvát tekintve ez a beszámoló teljesen Jézus-szerű. Ilyen esetek nyilván gyakran adódtak Jézus életében, amikor nyilvánosan, fontos dolgokról beszélgetett nőkkel.

Mindenütt az válik világossá, hogy Jézus *spontán magától értetődőséggel viseltetik a nők iránt*. Nincs egyetlen gesztusa sem, amely azt akarná kifejezni: „Na persze, egy nő; csak egy nő!” Sohasem észleljük az animózus férfi tipikusan animózus leereszkedését, sem a moralizálást vagy a tudálékosságot. Továbbá nem tapasztaljuk az animózus magatartásra oly jellemző, hangos vagy csöndes, de folytonos dorgálást, még azzal a nővel szemben sem, akinek öt férje volt, s akivel most együtt él, az sem törvényes házastársa (Jn 4,17-18). Mindezekben a helyzetekben megmutatkozik: Jézus érzélemléte elég fejlett ahhoz, hogy ne hintsen sót a nyílt sebekbe. Sohasem gondol arra, hogy bántóan szóljon a nőkhöz, amint azt a kor rabbijairól számtalan konkrét esetben feljegyzik. Sohasem esik kíséretbe, hogy a nőket mint nőket rendreutasítsa vagy a férfiak által megvont korlátok közé utasítsa. Ellenkezőleg, rendreutasítás helyett elismerő szavakat mond (Mt 15,28; 26,10). Az asszonyokkal érintkezésének természetes gondtalanságáról

tanúskodik viselkedése Mártával és Máriával is (Lk 10,38-42; Jn 11,17-37), gyakran vendégeskedik náluk. Szabadon, könnyedén tér be asszonyok házába akkor is, ha nincsenek jelen férfiak, ahogyan azt a szokás feltétlenül megkövetelte volna.

Jézust, a nem-animózus férfit még csak ezután kell felfedeznie a kutatásnak. Számunkra ez a *nem-animozitás a legkiemelkedőbb tünete annak, hogy ő tényleg integrálta az animáját!* Ha Jézus nem küzdött volna meg a férfi tulajdonképpeni pszichikai életproblémájával, az anima-problémával, akkor kívül állna az akkori és a mindenkori férfivilágon, és nem lenne jelentősége a férfiak számára. De megküzdött, méghozzá sikeresen, és éppen ettől az „egészen férfi” voltától nyer értelmet és jelentőséget „egészen ember” volta. És éppen így válik minden generáció lányai-asszonyai számára is a partnerség példaképévé.

Jézus tudatosan élt

Jézus semmilyen magától értetődő *belső azonosulásban nem áll korának férfikollektívumával*. Az Újszövetség erről ismételtelen tanúskodik (ld. „én pedig mondom nektek” vagy a szociális tabuk áthágása). Ezért lépten-nyomon éles ellenállásra talál. Következésképpen mindig gondosan meg kell fontolnia szavait, állandóan felül kell vizsgálnia egész magatartását, folytonosan meg kell tartania azt a maga sajátos voltában (azaz a környezetétől való különbözőségben). A korának és környezetének önértelmezésével és magától értetődőségeivel való enynyire éles szakítása, az, hogy ilyen mélyrehatóan elutasította a kor „Így-és-nem-másképp”-jeit – mindez azt jelenti, hogy Jézusnak világosan megragadott szellemi tudatosságban kellett élnie. Ez azt jelenti: „*tudatosan*” létezett, és nem a *személyes vagy kollektív tudattalan kormányozta őt tudattalanul*.

Ez a tudatosítás és tudatosság voltaképpen nem más, mint a tudatos és a tudattalan tartalmak közötti teremtő viszony, az integráció vagy individuáció tulajdonképpeni lényege, az átfogóbb ember, a *homo totus existentialis* létrejövésének „itt és most”-ja.

Jézus maga felelős tudatosságban élt, és másokat is felelős tuda-

tosságra szólított fel. Mindkét állítást példákkal fogjuk alátámasztani. Előbb azonban meg akarjuk világítani a „*felelős szellemi tudatosság*” fogalmát.

Az önmagunkkal szemben felelős tudatosság az *infantilitás ellentéte*. A felelős tudatosság azt jelenti, hogy valóban *magunkra vesszük azt a felelősséget*, amely a különböző életmintákban növekvő mértékben megkívántatik tőlünk. Ez gyakran kemény és nehéz dolog, de csak ez a magatartás alkotó, amennyiben eleget tesz az élet követelményeinek, vagy legalábbis megpróbál eleget tenni.

Infantilis ellenben az a magatartás, amely – gyöngeségből, feleltenségből vagy energiahányból fakadóan, legalábbis így szokták utólag kimagyarázni – visszariad attól vagy megtagadja azt, hogy *felelősen válaszoljon a mind nagyobb és átfogóbb kihívásokra*. Az infantil ember inkább pórázon vezeteti magát az apjával vagy anyjával, vagy az őket pótló személyekkel. Az infantil ember mindig mindent az élettől vár (mint egykor az apjától és anyjától), de semmit sem *ad* az életnek.

Ha tartós, akkor ez az előrefelé helyett visszafelé tájékozódás destruktív, megnyomorítja a személyiséget. Állítjuk, hogy *minden neurózis tulajdonképpeni gyökere az infantilizmus*, annak megtagadása, hogy az illető teljesen felnőtté, és ezáltal teljesen felelőssé váljék. Ami megjelenési és megbetegedési formáit illeti, ennek a folyamatnak nincs vége. Oda vezet, hogy infantil nézeteket alkotnak a társadalomról és a világról, s e nézetek tulajdonképpeni dinamizmusokként ünneplik hangosan a legprimitívebb ösztönöket; oda vezet, hogy infantil szemléletet alakítanak ki Istenről, olyat, amely semmilyen felelősséget nem kíván meg az embertől, de lehetővé teszi számunkra, hogy mint egy kisgyereket pórázon vezetessük magunkat egy mindennél hatalmasabb apa által. Aztán csalódottan utasítunk el mindenfajta világnézeti tájékozódást, amikor azok nem állják meg a helyüket a valósággal szemben, ahelyett hogy felismernék: saját infantilizmusunk mered a képünkbe.

Ha tehát Jézus magatartása a szellemi tudatosság, akkor ez egyúttal ellene mondás minden infantilizmusnak, amit általában éppen a vallásban szeretünk oly szívesen igazoltnak látni. – Jézus magatartása nem tartalmaz *semmilyen elcsitító nyugtatószert*, semmilyen biztonságba ringató szentimentalizmust, semmilyen ellazító valóságidegenséget. – Szentírási példaként legjobban, ha arra a jelenetre utalunk, amikor anyja és testvérei a ház előtt állnak, ahol tanít, és „hívadják”, nyilvánvalóan azért, hogy visszatérítsék a családi körbe (Mk 3,31-35), mivelhogy elterjedt róla: „elveszítette az eszét” (Mk 3,21). Jézus válasza (35. v.) világos ellene mondás a családi kollektívumnak. Immár nem az számít, honnan jön az ember, hanem az, hogy ő maga hova áll. Ez a világos döntés önmagáról kritikusságot követel.

De amint már utaltunk rá, a kollektívum által megkötött tudattalan minden formájának története ellene mondás *mindenki számára érvényes követelmény*. „Aki tanítványom akar lenni, annak gyűlölnie kell...” (Lk 14,26). E „gyűlölni” értelmét a Zsolt 119,104 alapján kell meghatározni: „Minden hamis utat gyűlölök...” Csakhogy a naiv odaadottság mindannak, ami közeli és ismerős-bizalmas, ilyen „hamis úttá” lehet – akarja mondani igen kielezeten Jézus. S valóban, mivel a közeli és ismerős megköt, nem enged a szabadság útjára. Ebbe a problematikus közelibe és ismerősbe beletartozik a kezdeti naiv viszonyulás is a „saját életünkhöz” vagy „önmagunkhoz”. Csak a naiv öngazolás megkérdőjelezésén át („Tagadja meg önmagát...!”) vezet út egy mélyebb, lényegi önlétezés igazságához – túl minden infantil tapadáson.

Erre a *felelős megfontoltságra* újabb és újabb fordulatokkal *szólít fel* (a kereszt felvétele, a kehely kiívása, számvetés az építkezés vagy hadba vonulás előtt – Mk 10,38; Lk 14,27-32); Jézus azt akarja, hogy ne homokra, hanem sziklákra építsünk (Mt 7,24-27). Mindekelőtt azzal a dologgal kell tisztában lennünk: Vajon Jézus útján valóban „járni” (Lk 9,57-62) akarunk-e, és az ő vagy Isten akarátát ténylegesen „tenni” (Mk 3,35) akarjuk-e, ahelyett hogy azt csak meg-

fontolnánk, vitatnánk és szószátyárságba fojtanánk.

Jézus tehát azt akarja, hogy felelős tudatosságunk teljesen éber legyen. A „Vírasszatok!” (pl. Mt 25,13) egyáltalán nem csupán az eszkatologikus készenlétre vonatkozik, hanem éppen olyan határozottan a kritikusan tudatos felelősségre is. Ez a jézusi felhívás elhárítja a dezintegrációt, és lehetővé teszi az integrációt. – De ezzel még nem merítettük ki a tudatosság teljes mélypszichológiai értelmét. És ezért azt mondhatjuk, hogy Jézus egy még központibb és tulajdonképpenebb értelemben „tudatosan” létezett.

E helyt nem kell kibontanunk a tudatos integráció teljes filozófiáját, de célszerű korlátozással legalább

három tételt ki kell fejtenünk, nevezetesen: Aki tudatosan él, az képes másokat tudatossá tenni. – Aki maga tudatosan él, az képes másokat emberlétük igazságában megszólítani. – Aki tudatosan él, az mások számára mélyreható, teremtő változások eszközévé válik.

1) „**Aki maga tudatosan él, az képes másokat tudatossá tenni.**” – Ez az alaphelyzet teljesen ismerős a pszichoterápiában. De miért van ez így? Azért, mert csak a nagyobb tudatosság (jelen esetben az analitikusé) képes átfogóbb tudatosságot ébreszteni (jelen esetben az analízisban), amint láng csak egy másik lángtól gyúl. Ha az analízis során létrejön ez az elemi esemény, akkor az analízis számára egy csapásra megváltozik az össz-szituáció, új

lehetőségek támadnak, másképp látja a régi problémákat, önmaga megtapasztalása és saját dinamikája tekintélyesen felerősödik. A tudatosan létező másikkal létrejövő kontaktus öshirtelenséggel alapvető változásokat eredményezhet. Ezért hangzik így C. G. Jung döntő alapvétele: „Az analitikus nem rendelkezik valamilyen módszerrel, hanem ő maga a módszere.”

Ez az analitikus alaphelyzet segít megérteni a Jézus körüli atmoszférát. Hiszen ez az atmoszféra telítve van tudatossá tevő impulzusokkal! A találkozásokban, a kapcsolatfelvételben, vagy gyakran csak a ránézésben, odapillantásban – itt valami történik. Jézussal szemben nem lehet semlegesnek maradni: „önkivület”, „csodálkozást” vált ki.

Günther Bornkamm megállapítja:

„Itt Jézus történelmi alakjának igen jellegzetes vonásáról van szó.” Bizonyára. De melyikről? Továbbá: „Jézus magatartása és útja újból és újból a legélesebb kontrasztban áll azzal, amit az emberek elvárnak tőle és önmaguk számára remélnek.” Bizonyára. De miért van ez így?

Mindkét kérdésre így hangzik a válasz: *Jézus nem lép rá partnerének tudati síkjára, hanem egy átfogóbb tudatosság alapján gondolkodik és cselekszik.* Ez hozza létre rögtön ama jellegzetes újszövetségi „csodálkozást” és „félelmet”, de ugyanakkor azonnal a döntés pillanatát is, mivel az illető vagy megkeményedik szűkösségében, vagy hagyja, hogy Jézus viselkedése nagyobb tágasságot ébresszen benne. „Aki nem hisz, az már elítéltetett” (Jn 3,18). A Jézussal szembesülés döntő pillanatában vagy alapvető aktivizálódásra, vagy pedig stagnálásra és regresszióra kerül sor. Valóban, Jézus az a „terapeuta” (nyugodtan állíthatjuk ezt róla maximális értelemben), akinek a módszere ő maga.

Két klasszikus példa tételünkre: Lk 19,1-10 és Lk 5,4-11. Jézus semmire sem noszogatta vagy szólította fel Zakeust, nem tartott neki vezeklést sürgető prédikációt, nem bojkottálta amiatt, hogy gyalázatos módon kiszolgált a fennálló rendszert. De a Jézussal találkozás hirtelen világgosságot

gyújt Zakeusban, nagyobb tudatosságot ébreszt benne, s ennek következtében történik, ami történik. – Eltekintve a csodálatos halfogás történetiségének kérdésétől, megintcsak azt látjuk: Jézus nem intette és nem oktatta ki Simon Pétert, akit azonban a konfrontáció magasabb tudatosságra emel, és ezért tör ki belőle a vallomás.

2) „*Aki maga tudatosan él, az képes másokat emberlétük igazságában megszólítani.*” – Ebben az esetben már nem „ideológiákról” és „vitákról”, meg arról a gyakran szokásos „találkozásról” van szó, amely rendszerint szócséplő intellektualizmusban fullad ki. Túl minden – erkölcsi szempontból jelentéktelen – dolgon, a tudatosan élő ember bele tud szólni az emberi egzisztencia eleven lényegi központjába. Pontosabban: ez a beenyúlás „önmagától van”, spontánul „történik”, abban a mértékben, amilyenben a tudattalan érintést kap, és ezáltal az illető tudatos-tudattalan egész-voltában áll kihívás előtt. – Ebben a kontextusban az ember a benne mélyen rejlő erők vonatkozásában szólíttatik meg, azokat az erőket illetően, amelyekhez különben nem fér hozzá. A bennünk lévő „Isten képmása”, az istenképiség az, ami azt „akarja”, és nem szűnik meg soha „akarni”, hogy lényegét és igazságát megszólítsák. (Az embernek ezt az elemi öslényiségét – istenképiségét – nevezte Kant „transzcendentális numenon”-nak, Jung pedig „én”-nek.)

Minden a maga önlétének tudatában lévő és az emberlét összességében jártas terapeuta ezeket a páciensben benne rejlő lényegi erőket szólítja meg, a látható tünetek alapján legkétségesebb helyzetben is. Végső soron csak ez a hivatkozási lehetőség teszi reményteljes munkáját.

Jézus is ezzel az egzisztenciális kapcsolatfelvétellel szólítja meg az embereket. – Intuitív biztonsággal megérzi, ki az, aki képes az ő tudati síkjára lépni: „Az én juhaim hallgatnak a szavamra, és ismerem őket” (Jn 10,27). Rögtön meg tudja mondani Nátánaélról, hogy semmi hamisság sincs benne, és a csodálkozás ahá-élményével kérdezi Nátánaél (értelemszerűen fordítva): „Honnan ismeresz engem ennyire

intim módon?” (Jn 1,47-48). Másfelől ellenfeleivel szembesülve nagyon jól ismeri nemcsak vak, hanem gonosz agresszivitásukat is, a „szív rosszaságát”, amely úzi őket. „Ismerete gondolataikat” (Mt 12,25). S ez mindig azt jelenti, ismerte azt, ami lényegük középpontjából tör elő, hiszen a „szív” az Újszövetségben az „egész” egyik kifejezése, a „teljes ember” megfelelője. És ezért mondhatja nekik elretentő végérvényességgel: „Ismerlek titeket, ti nem szeretitek Istent” (Jn 5,42), azaz: bennetek veszendőbe ment az „istenképiség” vagy az „én”. Pozitív és negatív vonatkozásban egyaránt érvényes: „Teljesen tisztában volt az emberekkel. Nem volt rá szükség, hogy bárki mondjon neki valamit az emberről. Tudta, mi van az emberben” (Jn 2,25).

A beszámolók szerint Jézus nem hagyott kétséget a tekintetben, melyik ponton szólította meg az embereket, és melyik ponton kell megtanulniuk önmagukat is megszólítani. – Ez különösen az adópénzről szóló szakaszban tűnik ki (Mt 22,15-22), amelyben Jézus a „reányomott kép” szimbólumát állítja a vita középpontjába. Végső válaszát találóan írja körül így G. Bornkann: „Azzal az érmével, amely a császár képét viseli, a császárnak vagytok adósak; önmagatokkal viszont, az emberrel, aki Isten képét hordozza, Istennek tartoztok.” És folytathatnánk: Ezzel törődjétek, mert ez szükségesebb számotokra, mint hogy fogas kérdéseket tegyetek fel olyan dolgokról, amelyek magától értetődőek, és amelyeket különben is csak ürügynek használtok arra, hogy a tulajdonképpeni lényeg elől elfussatok!

Ez nem politikai ige. Nem is tárogatja az Isten Országa és az Evilági Ország semmiféle békés egymásmellettségét. Egyáltalán nem mondja, hogy az egyiket, a földit meg kell cselekedni, a másikat, a mennyeit nem szabad elhagyni. Az effajta exegéziseket a modern kutatás régóta belemagyarázásoknak és félreértelmezéseknek ismerte fel. De egyet tényleg megtesz ez az ige: Rosszindulatú, alattomos, tévedő embereket közvetlenül szólít meg nem kisebb ponton, mint emberlétük igazságában.

3) „*Aki maga tudatosan él, az képes másokat tudatossá tenni és*

lényegiségükben megszólítani, az éppoly mélyreható, mint teremtő változások eszközévé válik.” – Hiszen a maximálisan tudatossá válás nem más, mint újjálevés vagy átalakulás (elvből legalábbis, amennyiben a döntő fordulat bekövetkezik). A minimális tudatosság egyet jelent az össz-személyiség szerkezeti átalakulásával, az újjászületéssel, az integrációval.

Ha az első két tételünk Jézusra vonatkozóan helytálló, akkor a harmadik már nem lep meg. Az egész Újszövetség tanúsítja, hogy olyan valaki volt, aki „új életet”, „igazi életet”, új minőségű életet, azaz „örök életet” ad, közvetít, ajándékozik. Ő az igazi „elevenné tevő”.

És mi történik azzal az emberrel, aki találkozik vele? „Új emberré”, „új teremtsé” válik, olyan lesz, mint aki „újjászületett”, „élő víz” „források” belőle. Egyszerűen jó gyümölcsöket „kell” hoznia, mint-hogy ő maga „jó fához” hasonlít. A „(Szent) Lélek gyümölcsseit” mindig változó konkretizálásokkal írják le. Röviden: a megváltozott ember, a változásról változásra előrehaladó ember valósággá vált.

Ennek a valóságnak *mindig numinózus* („titokzatos és magasztos isteni”) *jellege van*. Hiszen arról van szó, amely a maga összességében numinózus tudattalan integrációjából jön létre. Ezért hat a változás eseménye – még kezdeti fokon is – lenyűgözően, az eddigi kategóriákat meghaladóan, ezért tapasztaljuk csodának.

Ha tehát Jézust csodatevőként írják le – s ez természetesen a kor részben naiv, részben mágikus kategóriáival történik –, akkor először is Jézus maximális tudatosságára kell következtetnünk. Másképpen nem is képzelhető el a vele összekapcsolódó csodahagyomány (amely egyébként a tradíció legbiztosabb elemei közé tartozik). Mivel Jézus teljesen tudatosan él, ezért képes másokat lényegi változásokhoz elvezetni. Végső soron pedig minden vallás célja ilyen változások előidézése. (A változások problematikájában érintkezik tehát a vallás és a mélypszichológia, az analízis és a hívő egzisztencia anélkül, hogy a kettő valaha is azonossá válnék.)